
TURİZMDE TAŞIMA KAPASİTESİNİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF CARRYING CAPPACITY IN TOURISM

Öğr. Gör. Nilgün AVCI, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik
Yüksekokulu, nilgun.avci@ege.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma taşıma kapasitesinin turizm alanındaki önemini belirlemek için yapılmıştır. Öncelikle bir bölgede plansız turizm gelişiminin yaratacağı olumsuz etkiler belirlenmiş, özellikle turizmin doğal çevre ile sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Daha sonraki aşamada turizmde taşıma kapasiteleriyle ilgili literatür taraması yapılmış, turizmde taşıma kapasiteleri dört farklı kapasite türü içinde incelenmiştir. Ekolojik taşıma kapasitesi, toplumsal taşıma kapasitesi, psikolojik taşıma kapasitesi ve ekonomik taşıma kapasiteleri üzerinde durulmuştur. Turizmde taşıma kapasitesine etki edecek faktörler araştırılmış, taşıma kapasitesi belirlenirken karşılaşılan sorunlar incelenmiştir. Gelecekte turizmin olumsuz etkilerini azaltmak ve olumlu gelişimini sağlamak amacıyla taşıma kapasitesi ile çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taşıma Kapasitesi, taşıma kapasitesi türleri, turizmin çevresel etkileri, turizmin toplumsal etkileri.

ABSTRACT

This study has been carried out to indicate the importance of carrying capacity in tourism. First of all, the negative effects of the development of tourism in one region without planning have been indicated. Particularly, the negative effects of tourism on natural and social environment have been emphasized. Afterwards, the literature related to carrying capacity in tourism industry has been reviewed. Carrying capacity types in tourism industry have been defined. Ecological carrying capacity, social carrying capacity, psychological carrying capacity, economic carrying capacity have been explained. The factors which affect the carrying capacity in tourism and problems which are encountered in the determination process of carrying capacity have been examined. In conclusion, solutions have been suggested in order to reduce the negative effects of tourism

and provide well-planned development of tourism in the determination carrying capacity.

Key Words: Carrying capacity, Carrying capacity types, Environmental effects of tourism, Sosial effects of tourism

1. GİRİŞ

Hızla büyüyen dünya ekonomisi kıt kaynakları tüketmektedir. Aşırı üretim ve tüketimle çevre kirliliği de artmaktadır. Turizm, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde en gözde sektör durumuna gelmiş olmasına ve dünya ekonomisinde çok önemli yeri olmasına rağmen, diğer sektörler ve hatta kendisi tarafından yaratılan önemli çevresel sorunlara karşı yeterince duyarlı değildir.

Bozulmamış çevre turizmde rekabet avantajı yaratmaktadır. Çevre bir turizm kaynağı olma özelliğini taşıırken, turizmin en önemli etkileri çevreye olmaktadır. Bu ilişkinin yaşamsal olduğu, turizmin var olması için çevrenin korunması gerektiği ortadadır. Dünya turizminin başarısı ve geleceği önümüzdeki yıllarda çevre değerlerine verilecek önem ve planlamalar ile belirlenecektir.

Turizmin doğal çevreyle etkileşimi kadar sosyal çevre ile de birebir ilişkisi ve etkileşimi bulunmaktadır. Turizm iyi yönetilmediği, kontrol edilmediği durumda kısa dönemli çıkarlar için sürdürülebilirliği göz ardı edilmiş olacaktır.

Turizm, turistik alanların sahip olduğu kaynakların çekiciliğine bağlıdır. Bunlar; doğal, tarihi ve kültürel kaynaklardır. Hammadde olmaksızın üretim yapılamayacağı gibi kaynakları tükenmiş bölgede de turizmin gelişmesi güçtür. Turizmin olumsuz etkilerinin giderilmesi ve sürdürülebilir olması turizm planlaması ile gerçekleştirilmektedir. Turizm planlama çalışmalarının başarısı açısından turizmde taşıma kapasitesi kavramının anlaşılması büyük önem taşımaktadır

2. ÇALIŞMANIN AMACI:

Bu çalışmanın amacı turizmde taşıma kapasitesinin önemini vurgulamak ve bölge açısından turizm planlaması yapılırken öncelikle taşıma kapasitesinin belirlenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktır.

Taşıma kapasitesi belirlenmeden gelişen turizmin yaratacağı olumsuz etkiler çoğunlukla geri dönüşü olanaksız oluşumlardır. Turizm kaynaklarında bozulmanın asıl nedeni bilinçsiz kullanım ve kullanma yoğunluğudur. Kullanma yoğunluğunu belirli düzeyde tutma gerçekte taşıma kapasitesi kavramıyla açıklanabilir.

Bu çalışma ile, turizmde taşıma kapasitesi kavramının açıklanması, turizm planlamasında taşıma kapasitesi konusunda literatürde yer alan çalışmalara ve aynı zamanda uygulamalara katkı sağlanması beklenmektedir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada öncelikle taşıma kapasitesi literatürü özetlenerek turizmde taşıma kapasitesi kavramı ve türleri açıklanacaktır. Turizmde taşıma kapasitesinin belirlenmesine olan gereksinimin ortaya konulması amacıyla; turizmin çevreye ve toplumsal yapıya olumsuz etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

Daha sonra, turizmde taşıma kapasitesini etkileyen faktörler değerlendirilerek taşıma kapasitesini belirlemede yaşanan zorlukların aşılması için çözüm önerileri ortaya konulacaktır.

4. TURİZMİN OLUMSUZ ETKİLERİ

Turizm gelişiminin planlanmasının en önemli amaçlarından birisi turizmin yararlarının en üst düzeye çıkarılması ve maliyetlerinin en alt düzeye indirilmesi olduğuna göre, turizmin olumlu ya da olumsuz etkilerinin neler olduğu belirlenmelidir.

Turizm sektöründe diğer ekonomik sektörlerin aksine tüketiciler ürünün üretildiği yere gitmek durumundadırlar. Bu durum, turistik faaliyetlerin gerçekleştiği alanlarda yerel toplum ve doğal çevre üzerinde önemli etkilere yol açmaktadır. Turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin çevrenin sürdürülebilir gelişmesine olumsuz etkide bulunmaması için bir takım kriterlerin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006).

4.1. Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Turizm sektörü, ekonomik, sosyal ve siyasi getirilerinin yanı sıra önemli ölçüde çevre kirliliğine neden olduğundan olumsuz bir takım etkilere de sahiptir. Turizmde turistik bölgelerin rekabeti için kaliteli bir çevrenin önemli olduğu kabul edilmiştir (Inskeep, 1991).

Diğer birçok endüstri gibi turizm endüstrisi de kısa dönemde ekonomik faydalar elde etme düşüncesine dayalı bir eğilim içindedir. Turizmde sınırlandırılmayan plansız bir gelişme sonuçta doğal ve kültürel değerlerin bozulmasına neden olabilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006).

Rekreasyon faaliyetlerinin artışı el değmemiş alanları ve vahşi bölgeleri kısa dönemli ekonomik çıkar için tahrip edebilmektedir. Flora ve fauna çeşitliliğine zarar vermekte, kirliliğe yol açmakta, erozyon yaratmakta ve doğal kaynakları olumsuz olarak etkilemektedir (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004).

Bu olumsuz etkiler şunlardır:

4.1.1.Su Kirliliği

Turizm fazla su tüketir. Bu nedenle su kıtlığına ve su kaynaklarının azalmasına yol açarken aynı zamanda da büyük miktarda atık su da ortaya çıkarır. Örneğin golf turizmi oldukça yüksek miktarda su tüketmektedir.

Akdeniz suları, İtalya, Yunanistan, Yugoslavya, İspanya, Tunus, Fransa ve Türkiye turizm endüstrisi için bir servettir. Ancak, endüstriyel ve kentsel atıkların yanı sıra tankerlerin denizlere boşalttığı atıkları ve nehirlerin taşıdığı alüvyonlarla sürekli kirlenmektedir. Özellikle gezi amaçlı deniz araçları ve gemilerden boşalan yağlar deniz suyundaki oksijen miktarının azalmasına ve su kirliliğine yol açmaktadır (Küçüktopuzlu, 1991; 249).

4.1.2.Hava Kirliliği

Turistik bölgelerde kullanılan ulaşım araçları hava kirliliğine yol açmaktadır. Hava kirliliği ozon tabakasının delinmesini arttırdığından güneşlenmede riskler yükselmektedir.

4.1.3.Gürültü Ve Ses Kirliliği

Uçak, karayolu araçlarından ve jet ski, kar motosikleti gibi rekreasyon amaçlı araçlardan ya da disko, bar gibi eğlence yerlerinden kaynaklanmaktadır. Bu da doğal hayat ve insanlar üzerinde baskıya ve psikolojik rahatsızlığa hatta işitme bozukluklarına neden olabilmektedir (Baysan, 2004; 55).

4.1.4. Toprak Kirliliği

Birçok yerde, toprak toksit atıklarla kirlenmiştir. Aşırı nüfus artışıyla beraber verimli topraklar üzerinde plansız yerleşim ve turistik yapılar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Londra ve Malta'da geniş tarım alanları hava alanı için kullanılmış, Kenya'da bataklıklar otel yapımı için kurutulmuş, Karaib'lerde plajda eko sistem kaybolmuş, Avrupa Alpler'inde ve Himalayalar'da turistik işletmeler için ormanlar yok edilmiştir (Holden, 2002).

4.1.5.Kalabalık ve İzdiham

Kitle turizmi sonucu turistlerden oluşan kalabalık, çeşitli kuyruklara, trafik sıkışıklığına neden olmaktadır. Yerel halk turizm sezonunda daha önceleri kolaylıkla elde ettikleri hizmetleri almakta sorunlar yaşamaktadır. Bu durum yerel halk ile turistler arasındaki ilişkilerde uyumsuzluk ve gerilimi arttırmaktadır.

4.1.6.Ekolojik Zararlar

Kontrolsüz turizm gelişimi ekolojik dengeyi bozmakta, karada ve denizde yaşayan bitki örtüsüne zarar vermektedir. Örneğin: İsviçre ve Avrupa Alplerinde ekolojik yaşamda bozulma flora ve fauna çeşidinde azalmaya yol açmıştır.

4.1.7.Estetik Kirliliği

Turistik bölgelerde, işletmeler ve yerleşimler için bina yoğunluğu yaşanmakta ve genellikle doğal çevreye uyum sağlamayan, estetik özelliği olmayan binalar yapılmaktadır. Plansız mimari ve biçimsiz betonlaşma çevreye zarar vermektedir.

4.1.8.Arkeolojik Bölgelerde Zararlar

Tarihsel önem taşıyan alanlar ve eserler aşırı ya da yanlış kullanım sonucu zarar görmektedirler.

4.2.Turizmin Sosyal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Doğal ve tarihi çevre değerleri ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler turizm hareketlerinin başlangıç ve sınır koşullarını oluşturur.

Turizmin toplumsal yaşam üzerinde bağımsız bir etkisinin olmasının yanında; kentleşmenin etkisiyle yan yana ve onu bütünleyen bir etkisi de olabilmektedir. Turistlerin kültürüyle yerli kültür arasındaki ayrılık ne denli büyükse, turizmin etkisi de o kadar çok olmaktadır. McIntosh ve Goeldner'e göre turizmin, turist kabul eden toplum üzerindeki olumsuz sosyal etkileri şöyledir (aktaran Gürkan, 1996; 118):

- Kumar, fahişelik, alkol ve diğer aşırılıklar gibi istenmeyen faaliyetlerin başlaması.
- Yerli halkın, turistler tarafından kullanılan lüks ithal mallara talep göstermesinin ortaya çıkardığı "gösteriş etkisi".
- Özellikle turistlerle yerleşik halk arasında belirgin ırksal farklılıkların neden olduğu gerginlikler.
- Zanaat ve sanatkarların, turizm ticareti için büyük hacimli hatıra eşya üretimine odaklanması.
- Kültürün, ziyaretçi tarafından değişik bir adet ya da eğlence olarak görülmesi halinde, yöre halkının kültürel değerlerin kaybolması.
- Çok fazla turistin ziyareti yüzünden, yerel yaşam tarzlarında sürekli bir değişme.

Turizmin sosyal etkilerinin gücü, turistik faaliyetlerinin türüne, turist ile ev sahibi toplumun kültürel uzaklığına, turistik gelişmenin hızı ve yoğunluğuna bağlıdır.

Turizm faaliyetleri yönetilmediği, kontrol edilmediğinde kısa dönemli hedefler uğruna uzun dönemde turizmin bağlı olduğu kaynakları ortadan kaldırmasına neden olacaktır (Urtasun ve Gutierrez, 2006). Sürdürülebilir kalkınma öğelerinden biri olarak çevresel etki değerlendirmesi, çevresel kötüye gidişin önlenmesinde ilk ve önemli adımlardan biridir (Kahraman ve Türkay, 2004; 53).

Turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilerin önlenmesi için; yerel halkın "turizmin sağladığı yararların, turist ağırlamanın yükünü ve onlarla birlikte oluşan olumsuz etkilerini artık karşılamadığının farkına varmalarından" önce, ziyaretçilerin sayısı kısıtlanabilir. Bu noktada, turizm alanlarının karşı karşıya kaldıkları ana soru, "Ne kadar ziyaretçi yeterli?" olmaktadır. Sorunun yanıtı da tamamen turizm alanlarının taşıma kapasitesine bağlıdır (Uysal ve Baloğlu, 1994; 36).

5. TURİZMDE TAŞIMA KAPASİTESİ

Turizm, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan güçlü bir toplum yaratmak için oldukça etkili araçların başında gelmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, turizmin doğal ve kültürel temelleri sürdürmeyi amaçlayan ve bölgenin kaynaklarını tüketmeden kullanan bir yapıda olmasıdır. Bunu sağlanmasının yolu iyi bir turizm planlamasının yapılmasıdır.

Günümüzde turizm planlaması yalnızca turist sayısını ve turizm donanımını arttırmaya yönelik planlama yerine, turizm kaynaklarının da sınırlı olduğunu kabul eden ve bu sınırlı kaynakların optimum kullanımını sağlamaya yönelik bir faaliyettir. Bu planlama yaklaşımı iki temel noktaya odaklanmaktadır; birincisi, olumsuz etkilerin doğal çevre ve sosyal çevrede bozulmaya yol açmaya başladığı eşik noktasının, yani bu ortamdaki taşıma kapasitesinin tanımlanması ve hesaplanması, ikincisi; turizm kaynaklarının gelecek kuşaklarca da kullanılmasını sağlamak, turizmden beklenen yararları sürekli kılacak biçimde, ekonomik hedeflerle çevre program ve stratejilerini bütünleştirmektir (Sonat, 1991; 171).

Kapasite, sözlük anlamıyla; "belirli bir şeyin içerebileceği miktar". Taşıma ise; "dayanma, karşılama" anlamına gelmektedir. Buna göre taşıma kapasitesi karşılama miktarı, ya da dayanma miktarı olarak tanımlanabilir. Dünya turizm örgütü ise taşıma kapasitesini "bölgede ağırlanabilir turist sayısı..." olarak tanımlamıştır (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004). Dünya turizm örgütü 1992'de taşıma kapasitesinin, çevre koruma ve sürdürülebilir gelişme için temel olduğunu belirtmiştir.

Saarinen (2003;28), turizm taşıma kapasitesinin genel olarak çekim yerlerinin doğal ve sosyo-kültürel kaynaklarına zarar vermeden gerçekleşen turizm hareketleriyle ilgili olduğunu belirtmiştir.

Taşıma kapasitesi, kaynaklara negatif etki yapmadan, ziyaretçi tatminini düşürmeden veya yöre toplumu ekonomisi ve kültürü üzerine istenmeyen etkiye neden olmayan maksimum kullanım olarak tanımlanabilir. Taşıma kapasitesi

limitlerini sayısallaştırmak güç olmasına rağmen turizmde rekreasyon planlaması için gereklidir.

Taşıma kapasitesi kavramının ilk uygulama alanı mühendislik ve mimarlıktır. Bu alandaki çalışmalarda, taşıma kapasitesi kavramından, fiziki yapıların kapasitesini belirlemek amacıyla bir planlama aracı olarak yararlanılmıştır. Salem'e göre taşıma kapasitesi daha çok kent planlamacıları ile rekreasyon örgütlerinin, kavrama fiziki ve doğal çevrenin kapasitesini değerlendirmek ve yönetmek amacıyla farklı açılardan yaklaşımları ile işlerlik kazanabilmiştir (aktaran Çavuş, 2004; 27). Turizm taşıma kapasitesini, bir alanın turistleri, yeni turistik tesis, ve etkinlikleri belli bir düzeye kadar karşılama yeteneği olarak da tanımlanabilir.

Turizm endüstrisi için temel çekiciliğini oluşturan çevresel kaynakların, kendini yenileyebilmesi, koruma-kullanma dengesi içinde uzun dönemli kullanılarak, gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde taşıma kapasitesi kavramı önemli bir rol oynamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006).

Taşıma kapasitesi, pek çok araştırmacı tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır ve üzerinde anlaşılacak tek bir tanım yoktur. Bunun nedeni; birbirinden farklı taşıma kapasitesinin olmasıdır.

5.1. Taşıma Kapasitesi Türleri

Taşıma kapasitesi için kavram bolluğu vardır. Yazarların taşıma kapasitesi türleri üzerinde ortak görüşleri bulunmamasına rağmen en az dört değişik tipte taşıma kapasitesi üzerinde durdukları görülmektedir. Bir çok yazar turizme uygun taşıma kapasitelerini ekonomik, psikolojik, çevresel ve sosyal olarak sınıflandırmıştır (Holden, 2002; 141; Simon, Narangajavana ve Marques, 2004; Hall, 2001; 137).

5.1.1. Ekolojik Taşıma Kapasitesi

Ekolojik taşıma kapasitesi, turizmin fiziksel çevreye etkisinin derecesiyle ilgilidir. Ekolojik taşıma kapasitesinin çevre üzerinde istenmeyen değişimlere neden olacak insan faaliyetlerinin sınırını ifade ettiği belirtilmektedir.

Buradan hareketle, Walson, Ekolojik Taşıma Kapasitesinin belirli kullanım düzeyinde, bitkiler ve hayvanlardan, toprak, su, hava, kumsal erozyona kadar uzanan tüm eko sistemin hangi kullanım düzeyinde etkileneceği ve bu kullanımın maliyetinin ne olacağı konularıyla ilgili olduğunu belirtmiştir (aktaran Çavuş, 2004; 36).

Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Ekolojik taşıma kapasitesi, turizmin doğa üzerindeki etkisinin kabul edilebilir düzeyde olması için sınırların belirlenmesi ile

ilgilidir. Bu sınırın aşılması, geri dönülemez sonuçlar doğurabilir. Çevre ile turizmin, birbirlerine bağımlılıklarından dolayı turizm de olumsuz olarak etkilenecektir.

5.1.2..Toplumsal Taşıma Kapasitesi

Turistik gelişme yörenin toplumsal karakterlerinde değişikliğe yol açmaktadır. Toplumsal taşıma kapasitesi yerel halkın olumsuz etki olarak görmediği turizm gelişmesini sağlamaktır (Saveriades, 2000). Yerel halkın turistlerin varlığına hoşgörü derecesi olarak da tanımlanabilen toplumsal taşıma kapasitesi (Fennell, 2002; 48), Newsame'e (2002) göre de toplumun ziyaretçilerden etkilenmeme düzeyidir.

Toplumsal taşıma kapasitesi, ev sahibi halkın hoşgörü seviyesini gösterir. Bölge toplumunun kabul etmeyeceği etkileri yapmayan, maksimum kullanım düzeyi olarak tanımlanabilir.

5.1.3..Psikolojik Taşıma Kapasitesi

Turistik deneyim sonucunda elde edilen tatminin en alt seviyesini belirleyen kavramdır. Holden (2002) psikolojik taşıma kapasitesinin ziyaretçilerin bölge ile ilgili memnuniyet derecesini gösterdiğini belirtmiştir. Savariades'a (2000) göre psikolojik taşıma kapasitesi, bir turizm alanının çekiciliğini kaybetmeye başlamadan önce turistlerin hoşgörü ile karşılayabilecekleri kalabalıklaşma düzeyidir.

Psikolojik taşıma kapasitesi çoğunlukla turistlerin memnuniyetsizlikten önceki kabul ettiği faaliyetlerin kalitesi olarak da tanımlanmaktadır (Fennell, 2002; 48). Turistlerin çekim yerinde kabul etmeye istekli oldukları en düşük haz düzeyidir. Ziyaretçiler daha önceden zihinlerinde oluşan beklentiler ile çekim yerindeki olanakları karşılaştırırlar en düşük hazzın altında bir haz almaları halinde turistler başka seçeneğe çekim yerlerini aramaya başlarlar.

5.1.4.Ekonomik Taşıma Kapasitesi

Ekonomik taşıma kapasitesi, ekonominin turizme dayanma derecesiyle açıklanır. Turizmin bölgeye yararları ile maliyetleri arasındaki dengedir. Ekonominin turizme aşırı bağımlılığı, diğer ekonomik sektörlerin ihmal edilmesi ile ilgilidir.

Her bir taşıma kapasitesi birbirinden bağımsız değildir, fakat bir kapasitenin belirlenmiş eşiği kısa sürede aşılrken, diğer kapasiteler üzerine etkisi olmayabilir. Örneğin yürüyüşçülerin sayısındaki artışla doğadaki bitki örtüsü çok çığneneceğinden bozulup, bölgenin ekolojik dengesi değişebilir, ancak ziyaretçilerin memnuniyeti etkilenmeyebilir (Holden, 2002; 141). Burada seçimin hangi yönde olacağı önem kazanır. Ekolojik denge mi korunacak, ekonomik yönden elde edilecek gelir mi önemli olacak?

5.2.Taşıma Kapasitesini Etkileyen Faktörler

Taşıma kapasitesinin belirlenmesi hassas yönleri olduğundan durumsal bir çalışmadır. Turist aktivitelerinin türü, turizmin büyüme hızı, teknolojik gelişmenin boyutu gibi faktörler kapasiteyi etkilemektedir (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004).

Planlamacılar 1980'lerde taşıma kapasitesiyle ilgilenmeye başlamışlardır. Holden (2002) turistik bölgenin taşıma kapasitesini etkileyen faktörleri aşağıdaki gibi belirlemiştir;

- Değişime ve gelişmeye karşı duyarlı bölgeler,
- Alt yapıyla desteklenmiş mevcut turizm gelişme düzeyi,
- Ziyaretçi sayısı,
- Turist tipleri ve alışkanlıkları,
- Turist ve yöre halkının çevre koruma bilincinin düzeyi,
- Ekonomik çeşitlilik ve turizme olan bağlılığı,
- İşsizlik ve yoksulluk düzeyi,
- Yerel halkın çevreye karşı tutumları ve kısa dönem karı için kullanımda iyi niyet,
- Mevcut kültür ve dışardan etkilenen yaşam tarzı,
- Yerel yönetim örgütlenmesi.

Zaman zaman yöneticiler uzun dönemli sürdürülebilirlik açısından tartışmalı olduğu halde, ekonomik yarar için sosyal ve çevresel taşıma kapasitesini aşabilmektedirler. Kısa dönemli kâr beklentileri, yönetimleri taşıma kapasitelerini aşmaya yönlendirebilmektedir.

5.3.Taşıma Kapasitesi Belirleme

Önceleri turizm planlamasının taşıma kapasitesi ile ilgili çalışmalarında bölgede sosyal ve doğal çevrede kabul edilemeyecek değişikliğe neden olmadan konaklayacak turist sayısı miktar olarak tespit edilmeye çalışılmıştır (Holden, 2002; 141). Doğal alanlar değişik deneyimleri olan değişik insanlar tarafından kullanılmaktadır. Farklı rekreasyon ya da turizm deneyimleri farklı taşıma kapasitesine sahiptir (Newsame, 2002; 155). Bölgenin taşıma kapasitesinin belirlenmesinde değişik amaçlar güdülebilir.

Hall (2001) bir bölge için taşıma kapasitesi belirlenirken 8 aşamalı bir sürecin takip edilebileceğini belirtmiştir;

- Kırsal kaynakları olan bölgenin ürettiği deneyimleri devam ettirmek için yönetim hedefleri ve standartlar konması,
- Belirlenen periyotda halen kullanım seviyesinin tanımlanması,

- Bio-fiziksel, sosyo-kültürel, psikolojik ve yönetsel bileşenlerin tanımlanması,
- Her bir göstergenin bölge için ölçümü,
- Bölgedeki göstergelerin ilişkilerinin ve kullanım düzeylerinin tanımlanması,
- Değişik etkilerin kabul edilebilir miktarına karar verilmesi,
- Taşıma kapasitesinin mevcut ziyaretlerden fazla mı, az mı ya da eşit mi olduğuna karar verilmesi,
- Yönetim stratejisini taşıma kapasitesinin ihlal edilmemesini garanti edecek duruma getirilmesi.

Herhangi bir bölgenin taşıma kapasitesinin sayısal olarak belirlenmesi kolay değildir, ancak çok zor ve uzun çalışmalarla bazı parametreler kullanılarak taşıma kapasitesi ölçümleri yapılabilmektedir. Taşıma kapasiteleri, flora fauna ve ekolojik sistemlerin korunması amaçlarına dayalı olarak nicel olarak tespit edilebilir. Ekonomik etki ölçüleri de nicel olabilir, fakat sosyal etki ölçüleri ve yoğunluk düzeyi ölçüleri daha çok nitel olabilir (Inskeep, 1991). Kapasite ölçüm modelleri üzerinde Getz, Saleem, Canestrelli, Costa Matheison ve Wall gibi yazarlar çalışmışlardır (Çavuş, 2002). Taşıma kapasitesinde standart sınırlarının belirlenmesi zordur. Bu standartlar, bir yerden diğerine, gelişen turizm türüne, yerel çevresel özelliklere ve yerel toplumun doyum seviyelerini fark etmesine göre değişecektir (Demir ve Çevirgen, 2006). Taşıma kapasitesi, bilimsel bir kavram ya da sayıları içeren bir formül değildir. Belirlenen düzeyler yol gösterici olarak algılanmalıdır. Düzeyler, dikkatlice gözlenmeli, yargıya varılmalı ve diğer standartlarla tamamlanmalıdır. Taşıma kapasitesi sabit değildir. Zaman içinde ve turizmin gelişimi ile beraber gelişir ve aynı zamanda yönetim tekniklerinden ve kontrollerinden etkilenebilirler (Saveriades, 2000;151).

5.4.Turizmde Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesini Zorlaştıran Faktörler

Yıllar boyunca sayısız yönetici ve araştırmacı doğal alanlar için sayısal taşıma kapasitesi belirlemeye çalışmışlarsa da genellikle başarısız olmuşlardır. Bunun en büyük nedeni taşıma kapasitesinin ölçümündeki problemlerdir. Bunlar (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004);

- Taşıma kapasitesi kişiden kişiye değişmektedir ve uluslar arası tanımı “hoşgörü derecesi etrafında odaklanmaktadır”
- Ölçüm için değişik standartlar bulunmaktadır.
- Taşıma kapasitesi dinamik ve akılcı bir kavramdır. Statik bir kavram değildir ve değişim hızına dayalıdır.
- Gerçekte ölçülemeyen bir kavramdır. Niceliksel ölçüm eksikliği ve nitelikli ölçüm problemi vardır.
- Etkilerini önceden belirleme zorluğu vardır. Etki yalnızca ortaya çıktığında bilinir fakat ortaya çıkışı çok farklı olabilir.

- Yönetim etkileri ve süreci düzeltebilir, ancak herhangi bir gelişmeden önce gelişme süresince ve sonrasında etki değerlendirmesi yapılmak zorundadır.
- Uzmanların çözüm önerileri üzerinde genel bir uzlaşma yoktur.

Doğal alanları kullananların sayısıyla, bozulma üzerindeki etkisi arasında güçlü bir ilişki mevcut değildir. Aktivite tipi sayıdan daha iyi bir çözümdür. Örneğin, az sayıdaki kişiyle yapılan at gezisi, daha fazla katılımcıyla yapılan bisiklet gezisinden daha çok etki yapabilir. Faaliyetin gerçekleştiği sezon da kişi sayısına oranla oldukça önemlidir. Islak zeminde bisiklete binmek, kuru döneme göre daha fazla etki yapar (Newsame, 2002; 155).

Taşıma kapasitesinin belirlenmesinde yaşanan bu sorunlar dolayısıyla taşıma kapasitesinin aşılması için her bölgede uygulanabilecek öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Taşıma kapasitesi ile ilgili çeşitli çözüm önerileri şunlardır (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004);

- Kişilere çevresel etki için çevre eğitimi verilmeli ve bilinç geliştirilmelidir.
- Yerel ya da ulusal yönetim politikası kanunlarla, izinlerle, lisanslarla desteklenerek tahrip kabul edilebilir sınırlara çekilmelidir.
- Ziyaretçi davranışını geliştirmek için ekonomik ödüller verilmelidir.
- En iyi turist tipini bulana kadar araştırma yapılmalıdır.
- Çevre sorunlarını önlemek için yeni teknolojiler yerine el yapımı araçlar kullanılmalı, koruma için araştırma ve yatırım yapılmalıdır.

Son olarak, turizmde taşıma kapasitesi çalışmaları, kavramın çok boyutluluğu nedeniyle disiplinler arası yürütülmelidir. Her bölgeye uyabilecek tek bir kapasitenin belirlenmesi olanaksızdır. Ancak turizmin geliştirileceği her bölgeye uygun taşıma kapasitesi aşımalarını önleyebilecek öneriler verilebilir.

Taşıma kapasitesi turizmin sosyal, ekonomik, ekolojik çevrelere etkisini tam olarak ölçmemektedir. Bunun için çevresel etki değerlendirmesine gereksinim vardır. Dolayısıyla turizm planlamacılarının taşıma kapasitesi ve çevresel etki değerlendirmesini birlikte kullanmaları gerekmektedir. Çevresel etki değerlendirmesi, belirli bir proje ya da gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli ya da geçici potansiyel etkilerinin sonuçlarını ve alternatif çözümlerini de içine alacak şekilde analizi ve değerlendirilmesidir. Çevresel etki değerlendirmesi, çevre koruma amacıyla, yatırımların proje aşamasında ya da bir bölgenin gelişim projeleri hazırlanırken geliştirilmelidir (Kahraman ve Türkay, 2004; 54).

Çevresel etki değerlendirmesi, bir bölgenin turizme açılmadan yada turistik yatırımların daha yatırım kararı aşamasında iken yapılması gereken, sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki en önemli araçlardan birisi olduğundan

turizmin olumlu gelişmelerini arttırarak, olumsuz gelişmelerini en aza indirerek uzun dönemli sürdürülebilir bir gelişme sağlayabilecektir (Demir ve Çevirgen, 2006; 171).

6.TURİZMDE TAŞIMA KAPASİTESİ ÇALIŞMALARI

Son dönemlerde yapılan çalışmalarda, belirli turizm alanlarında taşıma kapasitesi türlerinden biri ele alınarak araştırma yapıldığı görülmektedir. Özellikle turizm alanlarındaki sayısal veriler yerine kabul edilebilir değişim sınırlarının belirlenmesine çalışılmıştır.

Mccool ve Lime (2001) çalışmalarında araştırılması gereken sorunun “çok fazla kişi kaç kişi” yerine, “uygun yada kabul edilebilir durum hangisi” ne dönüştüğünü belirtmiştir. Planlama alanlarının da “ziyaretçi deneyimleri”, “kaynakların korunması”, “kabul edilebilir değişikliklerin sınırı” üzerine odaklandığını belirtmişlerdir.

Avrupa turizm alanlarının taşıma kapasitelerinin tanımlanması, ölçülmesi ve değerlendirilmesi çalışması yapılmıştır. Taşıma kapasitesinin yönetim aracı olduğu ve sayısal değer olmadığına ilişkin yaptıkları çalışmada Coccossis ve Mexa (2002) kıyı şeritlerini, adaları, dağlık, kırsal, tarihi ve koruma alanlarını içine almaktadır. Bu bölgelerin birbirinden farklı özelliklere sahip olmaları kapasite türleri açısından farklı yaklaşımların yapılmasını gerektirmiştir. Çalışmada rakamlar verilmemiş, limitler tespit edilmiştir..

Brylske ve Flumerfelt (2004) liman koruma alanlarının taşıma kapasitelerini değerlendirerek, bu alanların ne kadar ziyaretçi kaldırdığını tespit etmeye çalışmışlardır. Politik nedenlerden dolayı bazı bilim adamları “kabul edilebilir değişim sınırları”nı önerirken, Brylske ve Flumerfelt sürdürülebilir gelişim için her iki metodu da incelemişlerdir. 1992 de dünya turizm örgütü ve uluslar arası çevre programı tarafından geliştirilen formülle ziyaretçi taşıma kapasitesini hesaplamaya çalışmışlardır. Bu formül; taşıma kapasitesi = turist tarafından kullanılan alan/ortalama bireysel standarttır. Kabul edilebilir limitleri belirlerken, ziyaretçilere uygulanacak sınırlama ile turizm yatırımcılarını tatmin etmek arasında kalındığını belirtmişlerdir.

Taşıma kapasitesi türlerinden ekonomik taşıma kapasitesiyle ilgili çok az çalışmaya rastlanmaktadır. Brown ve Ulgati (2001) Meksika ve Papua yeni Gine’de turizm yatırımları açısından ekonomik taşıma kapasitesini araştırmışlar, kısa ve uzun dönem taşıma kapasitesi üzerinde çalışmışlardır. Sürdürülebilir ekonomik gelişme için yeni turizm yatırımlarının ekonomik taşıma kapasitesinde niceliksel yöntem kullanılmıştır.

Taşıma kapasitesi araştırmalarının ilk olarak turizmin çevreye etkisinin incelenmesiyle başladığı bilinmektedir. Özellikle ilk yıllarda daha çok ekolojik taşıma kapasitesi çalışmaları yapılmaktaydı. Simon ve Diğ. (2004) ekolojik taşıma kapasitesini Hengistbury Head’de örnek bir çalışma olarak incelemiş,

turizm alanındaki taşıma kapasitesinin karar verme, yönetim, kontrol ve gelişim için kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Günümüzde, taşıma kapasitesi türlerinden en çok üzerinde durulanın ise sosyal taşıma kapasitesi olduğu görülmektedir. Arnberger ve Diğ'nin.(2004) Viyana'daki kırsal parkların sosyal taşıma kapasiteleri üzerine yaptıkları çalışmada, referandum yoluyla sosyal taşıma kapasitesinin ölçümü yapılmıştır. Mansfeld ve Jonas (2005) kırsal turizm alanlarındaki sosyo-kültürel taşıma kapasitesini değerlendirmiş, çalışmalarında turizmin etkilerine değinerek kabul edilebilir değişiklikler üzerinde durmuşlardır.

Manning ve Diğ. (2005) Boston Harbor Islands parkı için ziyaretçi taşıma kapasitesi çalışması yapmışlardır. Çalışmada ilk olarak rekreasyonla ilgili kaynakları incelemişler, daha sonra kullanıma açık olan alanları ziyaret edenleri araştırmışlardır. Sonuçta ziyaretçi taşıma kapasitesi planlaması için parkın doğal kaynaklarının ve ziyaretçi deneyimlerinin kalitesi için standartlar elde etmişlerdir.

Dall ve Diğ. (2005) kitle turizmi açısından sosyal taşıma kapasitesini incelemişlerdir. Teorik ve pratik uygulamadan oluşan çalışmada izdihamin hem turistler hem de yöre halkı tarafından algılanışı üzerinde durmuşlar, kalabalıklığın toleransının yerel halk için turistlere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Thomas ve Diğ. (2005) Karayipler'de kalabalık sendromu için turist taşıma kapasitesinin ölçümü çalışması yapmış, özellikle bölge yaşam dönemi ile kalabalık arasındaki ilişki üzerinde durmuşlardır. Karayipler'in çekiciliğinin potansiyel turistlerin gözünden kalabalıklık nedeniyle düştüğünü belirtmişlerdir.

7.SONUÇ

Uzun yıllar turizmin ekonomik yararları üzerinde durulduğu için, olumsuz etkileri çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bu anlayışın olumsuz etkilerini bölge toplumu yaşamaya mahkum edilmiştir.

Turizmin gelişimi ile beraber olumsuz etkileri de ortaya çıkmaya başlamış, bu da planlama kavramının önemini ortaya çıkarmıştır. Turizm planlama çalışmalarının başarısı açısından turizmde taşıma kapasitesi kavramının anlaşılması büyük önem taşımaktadır.

1980'ler den sonra taşıma kapasitesi konusunda çalışılmaya başlanmıştır. Genellikle taşıma kapasitesi çalışmaları bölge turizme açılırken değil, turizmin olumsuz sonuçları görülmeye başlandıktan sonra yapılmıştır. Oysa daha bölge turizme açılmadan, turizm planlaması içinde taşıma kapasitesi çalışmaları yapılmalıdır. Çünkü çoğu olumsuz etkilerin çözümü ve geriye dönüşü yoktur. Taşıma kapasitesinin belirlenebilmesi için öncelikle psikolojik, ekolojik, ekonomik ve sosyal özelliklerin çok iyi incelenmesi gerekmektedir. Taşıma

kapasitesi çalışmaları, kavramın çok boyutluluğu nedeniyle disiplinler arası yürütülmelidir.

Taşıma kapasitesi, sayıları içeren bir formül değildir. Kabul edilebilir değişiklik sınırları yol gösterici olarak algılanmalıdır. Taşıma kapasitesi, çevresel etki değerlendirmesi ile birlikte kullanıldığında yöneticiler ve planlamacılar için turizmin olumlu gelişmesini sağlayacak güçlü bir araçtır.

Günümüzde turizmden kaynaklanan sıkıntılarının nedeni plansız gelişen kitle turizmidir. İnsanlığın bilinçlenmesi ve yaşadığı doğaya duyarlılığının artması ile taşıma kapasitesi kavramına pek çok alanda olduğu gibi turizmde de verilen önem artacaktır.

KAYNAKÇA

ARNBERGER, A., HAIDER, W. ve MUHAR, A. (2004): Social Carrying Capacity of an Urban Park in Vienna, Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 2 <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2004/mwp002.htm>

BAYSAN, S. (2004): Ekolojik Etkiler: Turistler, Konaklama Sektörü ve Yerel Halkın Tutumları, Editörler: Atilla Yüksel, Murat Hançer, Turizm İlkeler ve Yönetim, Turhan Kitabevi, Ankara.

BROWN, M. T. ve ULGIATI, S. (2001): "Emergy Measures of Carrying Capacity to Evaluate Economic Investments" Population and Environment: A Journal of Interdisciplinary Studies, V 22, N 5, May.

BRYLSKE, A. ve FLUMERFELT, S. (2004): "Assessing The Carrying Capacity Of Mpas: How Many Visitors Can Your Mpa Hold?" Mpa News International News And Analysis On Marine Protected Areas, Vol. 6, No. 2, August.

COCCOSSIS, H. ve, MEXA A. (2002): Defining, Measuring And Evaluating Carrying Capacity In European Tourism Destinations, University of Aegean, Athens.

COLLINS, A. (1999): "Tourism Development and Natural Capital" Annalys of Tourism Research. Volume 26, Issue 1, Jonuary, pp 98-109.

ÇAVUŞ, Ş. (2002): Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri İle Yaşam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme, Dokuzeylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.

ÇAVUŞ, Ş. (2004): Turizmde Taşıma Kapasitesi, Editörler: Atilla Yüksel, Murat Hançer Editörler: Atilla Yüksel, Murat Hançer, Turizm İlkeler ve Yönetim. Turhan Kitabevi, Ankara.

DALL, S. M., BRANDOLINI, A. ve MOSET R. (2005): Social Carrying Capacity of Mass Tourist Sites: Theoretical And Practical Issues About Its Measurement., The Fondazione Eni Enrico Mattei Note Di Lavoro Series Index: [Http://www.Feem.it/Feem/Pub/Publications/Wpapers/Default.Htm](http://www.Feem.it/Feem/Pub/Publications/Wpapers/Default.Htm)

DEMİR, C. ve ÇEVİRGEN, A. (2006): Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

DOĞAN, H. Z. (1987): Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri. Uğur Ofset, İzmir.

FENNELL, D A (2002): Planning Natural Resource-Based Tourism Programs CABI Publishing, Cambridge, USA.

GETZ, D. (1983): "Capacity to Absorb Tourism - Concepts and Implications for Strategic Planning" Annals of Tourism Research , V10, Is 2, 239 - 261

GÜRKAN, İ. (1996): "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkiler" Anatolia, Mart-Haziran, Mina Ofset, Ankara.

HALL, C. M. (2001): Geograpy of Tourism & Recreation: Environment. Place & Space, Routrege, Florence, USA.

HILLERY, M., NANCARROW, B. GRIFFIN, G. ve SYME, G. (2001): "Tourist Perception of Environmental Impact" Annals of Tourism Research, Volume 28, Issue 4, p 853-867.

HOLDEN, A. (2002): Environment & Tourism, Routledge, Florence, USA.

INSKEEP, E. (1991): Tourism Planning an Integrated and Sustainable Development Approach, John Wiley&Sons, Inc, New York.

KAHRAMAN, N. ve TÜRKAY, O. (2004): Turizm ve Çevre, Detay Yayıncılık, Ankara.

KÜÇÜKTOPUZLU, F. (1991): Turistik Yatırımların Yoğunlaşmasına Paralel Rekreasyon İmkanlarının Geliştirilmesi Bakımından Güney Antalya Yatırım Projesi Uygulaması, Doktora Tezi DEU, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

KÜÇÜKTOPUZLU, F. (1994): "Çevresel Etki Değerlendirme Yönteminin Turistik Yörelere Gelişmesi ve Denetlenmesinde Kullanımı. Turizm Yıllığı" Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara.

LINDBERG, K., McCOOL, S.ve STANKEY, G. (1997): "Rethinking Carrying Capacity" Annals of Tourism Research, Vol 24, is2, 461-464.

MANNING, R. YU-FAI, L. ve BURDUK, M. (2005): Research To Support Management Of Visitor Carrying Capacity Of Boston Harbor Islands, Boston

Harbor Islands National Park Area: Natural Resource, Overview Northeastern Naturalist 12 (Special Issue3):201-220.

MANSFELD, Y. ve ALIZA, J. (2006): "Evaluating The Socio-Cultural Carrying Capacity Of Rural Tourism Communities: A 'Value Stretch' Approach" Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie, Vol. 97, No. 5, P. 583-601.

MATHIESON, A ve WALL, G (1982): Tourism: Economic, Physical and Social Impacts. Longman Group, UK Ltd. England.

McCOOL, S. F ve LIME, D. W. (2001): "Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?" Journal of Sustainable Tourism, Vol. 9, No. 5, s:372-388.

McKINDSEY, C. W. A; THETMEYER, H. B; LANDRY, T. C ve SILVERT, W. D. (2006): "Review Of Recent Carrying Capacity Models for Bivalve Culture and Recommendations for Research and Management" Aquaculture 261, 451-462.

NEWSAME, D. (2002): Natural Area Tourism: Ecology, Impacts and Management Channel View Publications, Clevedon.

SAARINEN, J. (2003): Tourism in Transition. IAST Savonlinna Conference, 26-32

SAVERIADES, A. (2000): "Establishing the Social Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus" Tourism Management, Vol 21, Is 2, April, p 147-156.

SIMON, F. J G., NARANGAJAVANA, Y ve MARQUES D (2004): "Carrying Capacity in the Tourism Industry: A Case Study of Hengistbury Head" Tourism Management, Vol 25, Is 2 April, p 275-283.

SONAT, A. (1991): Çevrenin Turizm Planlaması İçindeki Yeri, II. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Kuşadası.

SWARBOOKE, J. (2002): Sustainable Tourism Management, Cabi, UK.

THOMAS, R. N., PIGOZZI, B. Wm.ve SAMBROOK, R. A. (2005): "Tourist Carrying Capacity Measures: Crowding Syndrome in the Caribbean" The Professional Geographer, Vol 57, No 1, p 13-20.

TOSUN, C. (2002): "Host Perceptions of Impacts a Comparative Tourism Study" Annals of Tourism Research , Vol 29, Is 1 , January, p 231-253.

TRUMBIC, I. (2005): Tourism Carrying Capacity Assessment in The Mediterranean Coastal Tourist Destinations, Proceedings of the 14th Biennial Coastal Zone Conference, New Orleans, Louisiana, July 17 - 21.

URTASUN, A. ve GUTIÉRREZ, I. (2006) Tourism Agglomeration and Its Impact on Social Welfare: An Empirical Approach to The Spanish Case. *Tourism Management*. Vol 27, Is 5 , p 901-912

UYSAL, M. ve BALOĞLU, Ş. (1994) Destinasyonun Yaşam Süresi ile Taşıma Kapasitesi Arasındaki İlişki. *Anatolia Ocak-Haziran Mina Ofset*, Ankara.